

HELGES VARLD

En av Sveriges stora trädgårdsprofiler, konstnären Helge Lundström, gick bort förra hösten. Nu har hans hem i Gislöv och trädgården av sten, vatten och växter gått ur släkten. Vi tog farväl några sista dagar tillsammans med dottern Emma Karp Lundström.

TEXT LISA ISING / FOTO GABRIELLA DAHLMAN

Perennrabatten framför den vitkalkade längan i Gislöv är berömd. Små träd, som blomsterkornell och den uppstammade benveden, samsas under försommaren med otaliga allium i lila och vitt, nyutslagna funkiör och iris på väg. Motstående sida: Adiantum.

Ett universum av växter i tid och rum. Mellan plattorna av komstadsflis växer landskapets sorter som sedum, timjan och strandnejlikor. För att spara plats på den lilla ytan är träden ofta uppstammade.

Den brokbladiga kaukasiska förgätmigejen 'Jack Frost' har till synes blekta blad och trivs i skuggan som kan bli tät bland alla växter på den lilla ytan.

Helge Lundström, (1923-2011), var konstnär och Grünewald-elev men har blivit alltmör förknippad med sina uttrycksfulla park- och trädgårdsanläggningar av vatten, sten och växter. De genomsyras alla av hans kärlek till naturen och hans känsliga hantering av skugga och ljus. I växtvalet återskapade han ofta barndomens landskap längs Österlens kust. Det var också Helge som startade traditionen med äppeltavlorna i Kivik som 25-årsjubilerade i höstas. •

Foto Anette Odelberg

G

rinden glider lätt upp.

Innanför är stämningen

förtätad; lite övergiven och samtidigt så full av liv. Den jättelika praktvallmon fullkomligt exploderar av livskraft. Flera växter blommar för första gången på många år. En tillfällighet, men nog är det förunderligt?

Genom trädkronorna silar ljuset. Det glittrar till i en vattenspegel, gömd mellan funkiorna. Bland nerfallna tallbarr och vallmoblad; ett kar med sittsten åt fåglarna. Helge tyckte mycket om fåglar. Symboliken blir nästan övertydlig när en ung kaja slår sig ner på en sten i trädgårdsdammen. Jag möter blicken. Alldeles blå. Under hela vårt samtal med dottern Emma sitter fågeln kvar. Sen är den borta.

HÖSTEN 2011 GICK HELGE LUNDSTRÖM ur tiden, 88 år gammal. Efter sig lämnar han ett fyrtiotal trädgårdar och offentliga utsmyckningar som alla bär hans signum: sten, vatten och växter – i nämnd ordning. Och så trädgården i Gislöv, föräldrahemmet mellan Glimmingehus och Simrishamn, som blev en viktig vallfartsort för de som delade hans intresse. Karin Berglund kom hit och skrev ett kapitel i boken "Lust och fågling", Susanne Cederberg var där. Alla var där.

Han var konstnären som blev lika känd för sina trädgårdsanläggningar med väldiga klippblock och stenar. Tillsammans med Folke Mattsson, trädgården Zetas grundare i Stockholm, skapade han under 1980- och 90-talen trädgårdshistoria som fortfarande låter tala om sig. Tiderna var strålande, konceptet djärvt och bland kunderna fanns profiler som industrimannen Curt Nicolin men även kommuner, landsting och bostadsrättsföreningar. Ett av de stora uppdragen blev den skulpturala dammen i Slottsparken utanför Malmös stadsbibliotek. Journalisten Birgitta Geite sammanfattade hans gärning år 2000 i den vackra boken "Sten, vatten, växter".

Titeln är välvald och passar lika bra på trädgården i Gislöv. Trots den lilla ytan, drygt 250 kvadrat, är alla elementen rikt representerade – och det lär finnas över tusen olika sorter. Helge Lundström var mycket produktiv, men också rastlös. Hans reste mycket och överallt samlade han på sig stenar och växter. Ett av många resminnen är den ovanliga ormbunken intill husväggen som hämtades hem från Kanada. Även vallmon kom till Gislöv som några frön i fickan. Kretsen av trädgårdsmästarevänner och växtfränder försåg honom också med rariteter.

Längst t v: Dottern Emma Karp Lundström bland ljusa aklejoj. Hon har vårdat trädgården under de sista åren men har också många barndomsminnen härifrån. I Gislöv har flera generationer Lundström vuxit upp.

T v: Den gula trädpiönen är ett arv från Helges mor Gerda.

Samtidigt var han fast förankrad i det lokala, som länk i en lång kedja av bysmeder (far och farfars smedja ligger strax utanför huset och förvaltas numera som museum av byalaget). Mest var det barndomens växter och natur som inspirerade. Det var det landskapet han ville gestalta. Släktskapet blir tydligt för den som besöker de utsprängda berghällarna i Simrislund, den skuggiga grönskan längs Tommarpsån eller Glimminge hallar; kortbetade hagar med stenhällar som slipats mjuka av inlandsisen. Där fanns växterna han gärna valde: törel, pors, timjan, sippor, bräken, kaveldun...

Sten, som den i egna dammen, hittade han ibland längs kusten några kilometer bort. Men ännu hellre använde han sprängsten, fångslad av de kantiga ytornas växelspel mellan ljus och skugga.

– Pappa lärde känna lastbilschaufförerna, de tipsade honom när ett bygge var på gång och det fanns nysprängda block att få. Han blev expert på att varsamt lasta tolvtonnare på enorma flak och att blixtnabbt välja ut dem på plats. Himlastenar kallade han dem, för han tyckte att de reflekterade ljuset, nästan som havet, berättar Emma medan kajen följer oss med blicken.

I många år är det hon som har vårdat och skött trädgården. Även nu, efter hans död, har uppgiften bestått

– tills det blivit dags för de nya ägarna att ta över. Det har också varit ett sätt att säga farväl. De arbetade ofta här tillsammans – stensatte, planterade och gjorde även flera trädgårdsprojekt ihop. Emma, som också är konstnär med känsla för grönt, är enda barnet och har tagit beslutet att inte ägna resten av sitt liv åt att förvalta. Här har hennes farfars far Nils bott, liksom farfar Anton, Helge och hon själv. Numera bor hon i Brantevik, strax intill, och har eget hus och egen trädgård.

– En trädgård är sin ägare. Jag lämnar den – och nu får andra göra den till sin, säger hon enkelt.

EN TRÄDGÅRD HAR MÅNGA ÅRSRINGAR, både ljusa och mörka. Emma minns en upptagen konstnärspappa som inte tillät lek och stöj bland växterna i trädgården. Men också fester och sena middagar med många gäster till bords under lärkträdet. Nu är huset tomt och trädgårdsbordet har redan förlorat sina stolar.

Det här är den trädgård som Helge Lundström skapade och som speglar honom och hans rötter. Flera av växterna har tidigare generationer planterat: pionerna, iris, syrenerna och mor Gerdas vita julros med violetta prickar. Stenläggningen är av Komstadflis, en sandsten från trakten. I fogarna växer olika sorters sedum, timjan och små strandnejlikor.

Överst t v: Gravstenen på kyrkogården i Östra Nöbbelöv, som Helge Lundström har huggit själv, omgiven av älskingsorterna. Överst t h: Gula och flera andra sorters azaleor är några av många resminnen. Övan t v: En gulbladig korstörne (*Gladitsia*) trivs intill en stor lärk. Övan t h: Anspråklösa växter som mysmadra och plister hör landskapet till.

Överst t v: Den uppstammade benveden intill den blå dörren; något av ett signum för Helge Lundströms hus och trädgård i Gislöv.
 Överst t h: Sibirisk vallmo frösår sig lätt. Ovan t v: Trädgården i Gislöv är full av alla möjliga sorters ormbunkar.
 Ovan t h: Amerikanskt hönsbär, *Cornus canadensis*, trivs i bakgårdens halvskugga.

Trädgården, ursprungligen en traditionell allmogeträdgård, har gjorts om många gånger och den lilla dammen har flyttats vid flera tillfällen. Han ändrade ofta om!

Med tiden blev Helge något av en expert på dammar och vattenanläggningar. Han visste precis hur gjutningen måste gå till, hur man får stora näckrosor att trivas på små utrymmen. Han skapade hela vattenfall och bäckar, småpratande eller högtsjungande. Men vatten i hans trädgårdar kunde lika gärna betyda en handfull i en liten hålsten.

I och kring dammen i Gislöv växer otaliga vatten-, sump- och fuktälskande växter: näckrosen, en *Nymphaea* 'Gladstonia', och därtill olika sorters ormbunkar, funkior, iris och vivor.

– Hans absoluta favorit var kärrtörel, alldeles limegrön på våren, men också iris som det finns mycket av. Helst av allt jobbade han med olika nyanser grönt; från daggigt blågrönt till blekt gulgrönt.

STENLÄGGNINGEN LAPAR VÄRME och väcker dofter av barr och cypress. Helge var känd för sitt sätt att stamma upp träd och buskar för att skapa plats och dynamik även i små trädgårdar. Mer än en gång blev kunderna förskräckta när han hade varit framme med sågen. Bilden av honom på trappen framför den blå dörren dröjer kvar på näthinnan – den där hans uppstammade benved också är med.

Givetvis räckte den lilla trädgården inte till för Helges ögonstenar i jätteformat – och den har en tendens att expandera. Utanför, längs vägen och Smidsmuseet fortsätter skaparkraften: mörka hållar och urberg i olika form, tillsammans med torktåliga växter. I den gamla skolan intill håller dessutom ett byggnadsvårdscentrum på att växa fram och nu i påsk öppnade en plantskola med inriktning på skånska perenner och rosor.

Kanske är det symptomatiskt att minnet av honom bevaras utanför och omkring honom, för Helge Lundström var alltid mycket större än sin egen trädgård. Han ligger begravd på kyrkogården i grannbyn Östra Nöbbelöv – under ett stenkar han själv huggit ut och som både barn och fåglar har badat i. Omgiven av några sina älsklingsväxter: kärleksört, julros, vit timjan, myskmadra och malört. 🌿

De nya ägarna till Helge Lundströms trädgård i Gislöv är Eva Ohlsson Sax och Karl Henrik Sax från Göteborg. Paret har flera anknytningar till Helge och de tvekade aldrig att ta över. Till entusiaster låter de hälsa att trädgården fortfarande är öppen för besök.

KATRINETORP

LANDERI

**KAFÉ
 BUTIK
 ANTIKT
 TRÄDGÅRD
 RESTAURANG
 KONST&DESIGN**

Katrinetorp landeri är ett av Malmös absolut bästa smultronställen. Vi finns i utkanten av Malmö, strax intill Öresundsbron. Här finns en fantastisk park med en levande trädgård och i vårt vackra växthus har vi en inspirerande trädgårdsbutik. Här finns också restaurang, kafé och en antikbutik. Besök också våra spännande konst & designutställningar, marknader och mässor. Välkommen hit!

BUTIKEN FÖR TRÄDGÅRDSÄLSKARE

FÖR MER INFO SE
www.malmo.se/katrinetorp
www.bougainvillea.se

Katrinetorps Allé 1. 215 74 Malmö

